

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

16/43/00

30.9.2010

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2011 (HE 126/2010 vp)

Asiantuntijakuuleminen 29.9.2010

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää mahdollisuudesta lausua valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2011. Neuvottelukunta kiinnittää lausunnossaan huomiota hallituksen esitykseen sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Valtiovarainministeriön määräys toiminta- ja taloussuunnittelusta sekä kehys- ja talousavioehdotusten laadinnasta on vuodesta 2006 lähtien sisältänyt velvoittavan ohjeistuksen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta talousarvioesityksessä. Vuoden 2007 budjetista lähtien talousarvioehdotuksen pääluokkaperusteluissa on pitänyt esittää yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta. Vuoden 2011 talousarvioesitys on viides, jossa VM on edellyttänyt sukupuolinäkökulman huomioimista. Talousarvion laadintaan ei ole toistaiseksi annettu tarkempaa kirjallista ohjeistusta edellä mainittua yleisohjeistusta lukuun ottamatta. Niinpä ministeriöt ovatkin soveltaneet yleiskirjausta erittäin vaihtelevasti.

Suuri osa ministeriöiden talousarvioesitykseen kirjaamista tasa-arvotavoitteista on ollut vuodesta toiseen samassa muodossa. Voikin kysyä, onko näillä kirjauksilla käytännön vaikutusta. Vuoden 2011 talousarvioesityksessä oikeusministeriö, sisäasiainministeriö ja puolustusministeriö ovat kuitenkin lisänneet ja konkretisoineet tasa-arvotavoitteitaan.

Seuraavassa on nostettu esiin ministeriöiden tasa-arvokirjauksia ja tasa-arvoasiain neuvottelukunnan huomioita niihin liittyen.

Valtioneuvoston kanslian keskeisiä tasa-arvokirjauksia ovat:

- Tasa-arvotavoitteiden toteuttamiseksi jatketaan ohjelmaa naisten riittävän osuuden ylläpitämiseksi valtioneemmistöisten yhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden hallituksissa. Valtio on ollut oikeutettu nimeämään 125 hallitusjäsentä, joista naisten osuus on 45,6 %.
- Puolueiden poliittisen toiminnan tukemiseen tarkoitettua määrärahasta 12 % on tarkoitettu puolueiden naispoliittiseen toimintaan.

Ulkoasiainministeriö toteaa, että sen periaatteena on tasa-arvon toteutuminen ministeriön kaikessa toiminnassa.

- Suomi edistää kehityspolitiikassaan läpileikkaavasti naisten ja tyttöjen oikeuksia sekä sukupuolten välistä yhteiskunnallista tasa-arvoa, helposti syrjäytyvien ryhmien oikeuksia ja osallistumismahdollisuuksia sekä HIV/AIDSin vastaista työtä.
- Erityisesti nälän ja köyhyyden poistaminen, äitien kuolleisuuden vähentäminen, sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja ympäristön kestävä kehityksen varmistaminen edellyttävät ulkoasianministeriön kirjausten mukaan lisäpanostusta.

Ulkoasianministeriöltä tulee kysyä, miten edellinen aiotaan käytännössä toteuttaa.

Oikeusministeriön osuuteen on kirjattu, että

- tasa-arvotyöryhmä käy säännönmukaisesti läpi toiminta- ja taloussuunnitelman sekä luettelon säädösvalmisteluhankkeista tasa-arvon kannalta merkityksellisten asioiden tunnistamiseksi ja niiden ottamiseksi tarkastelun kohteeksi.
- Väkivallan ja sen seurausten torjunnassa naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy on keskeisellä sijalla.

Sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmän kesällä 2010 hyväksymässä Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman oikeusministeriön vastuulla olevia toimenpiteitä ovat esimerkiksi rikosprosessin laadun ja tehokkuuden vahvistamistoimet ja väkivallan katkaisuun tähtäävien ohjelmien kehittäminen (Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2010:5, s. 56-57, 60). Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toteaa tyydytyksellä, että nämä Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman kirjaukset on myös huomioitu oikeusministeriön vuoden 2011 talousarvioesityksessä:

- Rikosprosessin tehostamiseksi ja nopeuttamiseksi parannetaan poliisin, syyttäjän ja tuomareiden yhteistyötä.
- Erityistä huomiota kiinnitetään väkivaltaisen käyttäytymisen vähentämiseen tähtäävien toimintaohjelmien toteuttamiseen.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää oikeusministeriötä talousarvioesityksessä olevasta kirjauksesta, jonka mukaan perheoikeuden alalla ryhdytään valmistelemaan isyyslainsäädännön kokonaisuudistusta.

Sisäasiainministeriön osuudessa todetaan, että sukupuolinäkökulma pyritään ottamaan huomioon sisäasiainhallinnon kaikessa toiminnassa.

- Toiminnallisen tasa-arvotyöryhmän johdolla valmistellaan vuoden 2010 aikana toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma, joka toteutetaan vuonna 2011.

Tekstissä mainitaan erikseen kehittämistoimet mm.,

- rajavartiolaitos korostaa ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman toimeenpanossa uhrilähtöistä lähestymistapaa sekä lapsi- ja sukupuolinäkökulmaa.

Puolustusministeriön kirjauksissa korostetaan puolustusministeriön, puolustusvoimien ja puolustushallinnon rakennuslaitoksen henkilöstöhallinnon toimia tasa-arvon edistämiseksi.

- Kehittämistoimenpiteitä kohdennetaan mm. urasuunnitteluun, ikäjohtamiseen, työympäristön kehittämiseen, työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen sekä kiusaamisen ja sukupuolisen häirinnän ehkäisemiseen.
- Sotilaallisessa kriisinhallinnassa puolustushallinto ottaa huomioon YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus”.

Puolustusvoimat pyrkii lisäämään kriisinhallintatehtäviin lähetettävien naisten määrää osana 1325-toimintaohjelmaa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta tähdentää, että uuden 1325 kansallisen toimintaohjelman valmistelut tulee aloittaa vuoden 2011 aikana, sillä Suomen voimassa oleva ohjelma päättyy vuonna 2011.

Puolustusministeriö tarkastelee myös valtionhallinnon tuottavuusohjelmasta aiheutuvien henkilöstövähennysten kohdentumista.

- Koska henkilöstövähennykset kohdentuvat suurelta osin tukitoimintoihin, ne kohdentuvat epätasaisesti henkilöstön ikä- ja sukupuolijakauman kannalta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta huomioi, että kirjauksessa ei kuitenkaan sanota suoraan kumpaan sukupuoleen henkilöstövähennykset erityisesti kohdistuvat.

Valtiovarainministeriö toteaa, että

- Valtiovarainministeriön hallinnonalalla otetaan huomioon sukupuolivaikutukset lainsäädännön valmistelussa, henkilöstö- ja työnantajapolitiikassa, hankkeissa, talousarvion valmistelussa ja virastojen tulohajauksessa. Erikseen mainitaan mm. sama palkka samasta ja samanarvoisesta työstä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta vaatii huomion kiinnittämistä näiden kunnianhimoisten tavoitteiden käytännön toteutukseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö nostaa esiin nuorten naisten ja miesten koulutustasoerot naisten eduksi.

- Perusopetuksen suorittamatta jättäminen, pelkän perusopetuksen varaan jääminen sekä ammatillisen tai korkeakoulutuksen keskeyttäminen ovat tyypillisiä erityisesti poikaoppilaille ja miesopiskelijoille.
- Tyttöjen ja poikien eriytyneet opiskeluvalinnat pitävät yllä työelämän segregaatiota. Jatketaan toimia, joilla vaikutetaan tyttöjen ja poikien opiskeluvalintoihin.
- Liikuntatoimessa erityisenä painopisteenä on sukupuolinäkökulman huomioon ottaminen valmentaja- ja ohjaajakoulutuksen kehittämisessä.
- Nuorisotyössä rahoitusta voidaan tarvittaessa suunnata erityisesti tytöille tai pojille suunnattuihin hankkeisiin.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä sukupuolen merkityksen huomioimisesta talousarvioesityksessä ministeriön usealla hallinnon alalla.

Maa- ja metsätalousministeriö sekä **liikenne- ja viestintäministeriö** toteavat lähinnä, että niiden tuottamat tuotteet ja jakamat tuet ovat yhtäläillä naisten ja miesten saatavilla.

Työ- ja elinkeinoministeriö analysoi hallinnonalansa tasa-arvotilannetta. Talousarvioesityksessä todetaan mm.

- Naisten ja miesten samapalkkaisuus ei käytännössä toteudu ja johtavassa asemassa on enemmän miehiä kuin naisia.
- Naiset tekevät kaksi kolmasosaa määräaikaisista töistä.
- Osa-aikaisien saajista on naisia 88 %. Osa-aikaisiä käytetään eniten kuntasektorin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä.

Vallitseviin eroihin tullaan kiinnittämään huomiota ja niitä lievennetään käytettävissä olevin keinoin. Erilaisia keinoja myös mainitaan tekstissä.

Naisyrittäjälainat mainitaan erikseen. Niitä voidaan myöntää enintään 35 000 €.

Sosiaali- ja terveysministeriöllä on vuoden 2011 talousarvioesityksessä myös uusia tasa-arvokirjauksia.

- Sosiaalipalvelujen saatavuuden ja laadun kehittämisessä otetaan huomioon sukupuolten välinen tasa-arvo.

Terveyden edistämisen politiikkaohjelman tavoitteena ovat väestön terveydentilan parantaminen ja terveyserojen kaventuminen. Yhtenä toimenpiteiden kohteena mainitaan nuorten aikuisten miesten tapaturmaisen ja väkivaltaisen kuolleisuuden alentaminen. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kysyy, onko Terveyden edistämisen politiikkaohjelman toteuttamiseen kohdennettu riittävästi resursseja.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmaan on ansiokkaasti kirjattu konkreettisia toimia, joilla voidaan vähentää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Toimenpiteisiin on myös merkitty vastuuministeriöt. Erilaisia naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen toimenpiteitä on kirjattu eniten sosiaali- ja terveysministeriön vastuulle. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta tuo esiin, ettei ministeriön talousarvioesityksessä kuitenkaan mainita ohjelman toteuttamiseen tarvittavia resursseja. Asiaan tulee kiinnittää vakavaa huomiota.

Tasa-arvoviranomaiset ovat sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä, joten hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa koordinoidaan sosiaali- ja terveysministeriöstä. Hallitusohjelman ja hallituksen tasa-arvo-ohjelman tavoitteena on mm.

- Naisten ja miesten väliset palkkaerot kaventuvat selkeästi vaalikaudella. Kolmikantaisen samapalkkaisuusohjelman toimenpidekokonaisuus toteutetaan vaalikauden aikana.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta alleviivaa, että palkkaerojen selkeä kaventuminen edellyttää nykyistä huomattavasti vahvempia toimenpiteitä ja poliittista sitoutumista tavoitteeseen.

- Miehiä kannustetaan perhevapaiden pitämiseen.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että tavoitteen saavuttamien edellyttää järjestelmän uudistamista (esim. 6 + 6 + 6 -malliin siirtymistä).

- Tasa-arvotietoisuutta lisätään peruskouluissa ja opettajankoulutukseen ja lastentarhanopettajien koulutukseen sisällytetään sukupuolitietoista opetusta.

Aiheesta on ollut projekteja. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta edellyttää selkeitä poliittisia päätöksiä asian etenemiseksi.

- Tasa-arvotyötä toteuttavien viranomaisten ja naisjärjestöjen toiminnan edellytyksiä ja resursseja vahvistetaan.

Vaikka hallitusohjelmassa on yksiselitteinen kirjaus tasa-arvoviranomaisten resurssien vahvistamisesta, leikattiin tasa-arvotyötä toteuttavien viranomaisten toimintamäärärahoja vuodesta 2009 vuoteen 2010 yhteensä 29 %. Leikkaus on saatu palautettua vuoden 2011 talousarvioon. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiinnittää huomiota siihen, että tämä – sinänsä myönteinen päätös – kuitenkin vain palautti resurssit aiemmalle tasolle, ei lisännyt käytettävissä olevia resursseja toisin kuin hallitusohjelmaan on kirjattu.

Vuosia suunnitteilla ollut tasa-arvotiedon keskus Minna on saanut perusresurssit talousarvioesityksessä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä, että sen rahoitus turvataan myös jatkossa.

Ympäristöministeriö toteaa, että

- ministeriön hallinnonalan talousarvion määrärahoilla ei kokonaisuutena arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että valtionhallinnossa on edelleen tarve sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiskoulutuksiin. Sukupuolisilmälasi-hanke toteutti ansiokkaasti koulutuksia EU:n Progress-rahamurvin vuosina 2008-2009. Koulutuksia tulee jatkaa joko Progress-rahoituksella tai ministeriöiden rahoittamina.

Hannele Varsa
pääsihteeri